

*H*ogy lehet valami aránytalan, és mégis arányos; eltúlzott, és mégis pont jó? Erre a paradoxonra csak a természet képes. Ha először ránézünk madarunkra, azt is gondolhatnánk, hogy a teremtő csak úgy találmomra belenyúlt a nagy kalapba, és véletlenszerűen előhúzott bizonyos „alkatrészeket”, hogy ezekből formálja meg ezt a teremtményt...

Ám ha kicsit elidőzünk a megfigyelésével, egyből rájövünk, hogy ez a madár így tökéletes. A valószínűtlenül hosszú lábaival, a tűhegyes, hosszú csőrével talán az egyik legkecsesebb mind közül. Ez a madár a gólyatöcs (*Himantopus himantopus*).

Világszerte elterjedt fajról van szó, mely valamennyi földrészen a vizes élőhelyeket követi. Magyarországon főként az Alföld szikes tocsogóin, mocsaras rétjein, nagyobb halastavain jellemző. Újabban viszont a Dunántúl egyes tájain is megjelenik, akár költési időben is találkozhatunk vele, halastavak, ülepítők, nagyobb belvízfoltok közelében.

Gólyatöcs

Vonuló madár lévén, április elején tűnik fel hazai költőterületén. Csapatokban érkeznek, és egyből elkezdődik a párválasztás, ami bizony a gólyatöcsöknél nem megy civakodás nélkül. A költésre alkalmas vízfoltokon ilyenkor gyakoriak a hímek közötti csatározások, veszekedések. Ám mikor a párok már kialakultak, lenyugszanak a kedélyek. Tojós és hím ebben a pár napban mindenhova együtt megy, együtt táplálkoznak. A hím kecses lépéseivel többször körbeudvarolja a tojót, és a pázás megtörténte után a pár egymáshoz bújik, nyakukat, testüket egymáshoz érintik. Ez a szertartás nagyon látványos és rendkívül megható. Még a

legzordabb madarász szíve is meglágyul a jelenet láttán. A költés azokon a helyeken, ahol nagyobb populáció él, akár laza telepekben is történhet, de a kisebb vízfoltokon magányos párok is megtelepszenek. A fészeképítésben meglehetősen alkalmazkodó a gólyatöcs. Előfordul, hogy a vízközeli szárazulaton kapar mélyedést a talajba, esetleg a sekély vízből kiálló növényzet csomóira épít, de képes kis szigetet is emelni a mélyebb részekre, ahol a fészket a víz szintje fölé emeli. Fontos számára a terület jellegéhez való alkalmazkodás, mert mint minden, földön fészkelő madárnak, a gólyatöcsnek is óvnia kell a fészekalját

*A*sallangvirág az orchideák királynője. Nem olyan csenevész, mint számos hazai orchidea, nem bújik el, mint a zöld színű nőszőfűvek. Termetével és szépségével kimagaslik társai közül. Igazi, nemesi megjelenésű virág a Janka-sallangvirág.

Janka-sallangvirág

A hazai flórát tekintve nem új növényről van szó, csupán egy régi fajról új névvel. Korábban bíbor sallangvirág (*Himantoglossum caprinum*) néven volt ismeretes, ám botanikai vizsgálatok alapján bebizonyosodott, hogy a nálunk előforduló, ezen név alatt ismert növény nem egyezik a tudomány számára leírt törzsalakkal, más fajként kell tekinteni. Ezért el kellett keresztelni, és a növény névadójának Janka Viktort, híres egykori hazai botanikust választották, ezzel is emléket

állítva nélkülözhetetlen munkájának.

A Janka-sallangvirág (*Himantoglossum jankae*) a mészke alapkövetű hegységek könnyen felmelegedő, déli kitettséggű, száraz karsztbokorerdőinek, sziklagyepének, pusztafüves lejtőinek növénye. Mivel fényigényes faj, ezért a szukcesszió során beerdősülő, és tartós árnyalást adó erdők alól eltűnik. Térségünkben a Villányi-hegységben és a Mecsekben él. Ez a faj a hazai orchideák legtermetesebb

a ragadozóktól, például a rókától, esetleg vaddisznótól. Ezért a fészkek konkrét helyét is úgy választja meg, hogy az valamelyest takarásban legyen a vízi növényzet között, de a szülők még onnan jól kilássanak. A fészkek építéséhez szinte mindent felhasználnak, amit találnak. Az alap készülhet száraz növényi részekből, apró földdarabkákból, esetleg a területen tartott jószág száraz trágyadarabkáiból. A fészkekbe rendszerint 4 tojás kerül, melyet a szülők felváltva kotlanak. Amíg az egyik ül, addig a másik a közelben táplálkozik, szemmel tartja a környéket. Ha netán nagyobb állat, esetleg ember érkezik a fészkek közelébe, a szülők már messziről felrepülnek, és éles kiáltásaikkal, rárepülésekkel próbálják a betolakodót elűzni. A gólyatöcsnél jellemző az a viselkedésforma is, amikor a madár szárnyaszegettnek tette

magát, és így próbálja magára vonni a területre betévedt ragadozó figyelmét, és igyekszik a fészkek közeléből azt elcsalni. Sikeres kotlási időszak után, kicsit több mint három hét elteltével, a fiókák kikelnek. Felszáradás után azonnal elhagyják a fészket, és a közeli

növényzet takarásában bújnak meg. Kiváló a rejtő színük, ezért a fiókákat, főleg ha azok le is lapulnak, szinte lehetetlen észrevenni. Amíg el nem érik röpképességüket, addig szüleik vezetgetésével táplálkoznak. Fő táplálékukat a vízben, vízi növényzeten, iszapon élő rovarok, férgek jelentik. A felnőtt madarak hosszú lábuknak köszönhetően a mélyebb vízben is biztonsággal mozognak, ott kisebb halakra is vadászhatnak. Amint a fiókák szárnya elég fejlett lesz, elhagyják a költőhelyet, és az őszi vonulás idejéig kóborolnak. Egy-egy alkalmas táplálkozó területen hetekig is elidőznek, majd augusztus végén, szeptember elején elindulnak afrikai telelőhelyük irányába.

A gólyatöcs Magyarországon fokozottan védett faj. Természetvédelmi értéke 250.000 Ft. Hazai állománya az utóbbi időben örömdetesesen emelkedett, így néhány pár a Dunántúl kisebb vizes élőhelyein is költéssel próbálkozhat. Ám a költőállomány még csapadékos, belvízfoltokban gazdag években sem haladja meg az 1000 páros nagyságot. Ha kirándulásaink során ilyen jellegű helyen járunk, ne feledjük megcsodálni ezt a kecses és igazán különleges madarat!

KÉP ÉS SZÖVEG: VÖLGYI SÁNDOR

WWW.VOLGYISANDOR.EXTRA.HU

képviselője. Szára általában a nyolcvan centimétert is meghaladja, és nem ritkán az egy métert is eléri. Fürtöt alkotó virágzata pedig akár ötven centiméteres is lehet, amelyet akár 40 virág is alkothat. Az egyes virágok egészen különleges felépítésűek. Az orchidea virágra jellemző mézajak ennél a növénynél három osztatú. A két szélső nyúlvány rövid, külső szélük hullámosan karéjos. A középső nyúlvány viszont rendkívül hosszú és csavardott, ráadásul a vége kígyónyelvszerűen osztott. Ez a megnyúlt mézajak akár nyolc centiméter hosszú is lehet. A sok, egyszerre nyíló virág, és a sok csavardott, hosszú mézajak igazán egyedi látványt ad a növénynek. A virágzás június hónapra tehető. Maga a virágzás a sallangvirágoknál nagyon kiszámíthatatlan. A növény képes minden jel nélkül, éveig

lappangani a talajban, vagy csak vegetatív állapotban, csupán tőleveleket hajtani. Ezért a virágzó tövek száma legtöbbször nem a valós állomány nagyságot mutatja, hanem legtöbbször annak csak a töredékét.

Sikeres beporzás után a növény magot érlel. A virágok helyén képződő tokban nagyon sok apró mag fejlődik. Az őszi folyamán már csak a növény elszáradó kórója látható, télre pedig az ekkorra kifejlődő húsos tőlevelei

maradnak, számuk a növény kondíciójától függ.

A Janka-sallangvirág Magyarországon fokozottan védett faj. Természetvédelmi értéke 250.000 Ft. Valós veszélyt számára az a kiránduló közönség jelent, akik nem ismerik fel, és szépsége, különlegessége miatt leszakítják, esetleg kiássák. Holott hasonlóan a többi hazai orchideához, a vele gyökérszomszédokban élő gombák miatt az élőhelyén kívül életképtelen. Ugyancsak valós veszély számára az internet világa. A természetfotózás divattá válása következtében a lelőhelyek széles körben ismertté válnak. Ez a publikusság a lelőhelyek túlzott látogatottságát és terhelését okozza. Ezért nagyon fontos, hogy a fotók publikálásakor a közvetlen lelőhelyet ne tegyük közkincsé, hogy a sallangvirágok látványát még sokáig élvezhessük!

